

Гожда К. Є.,
студентка 5 курсу,
7 групи, факультету адвокатури,
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

**ТЕОРІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ БЕЗПЕЧНОГО ПРОСТОРУ У СИСТЕМІ ЗАПОБІГАННЯ
ЗЛОЧИННОСТІ**

Ключові слова: архітектурна криминологія, криминологія, архітектура, середовища криминологія, захисний простір, запобігання злочинності.

Keywords: architectural criminology, criminology, architecture, environmental criminology, defensible space, crime prevention.

Анотація: Тези доповіді спрямовано на окреслення проблеми реєпції вітчизняною криминологічною доктриною архітектурного напрямку криминології. Обґрунтовується доцільність використання міжнародного досвіду в даному напрямку, а також можливість розробки адаптованих для застосування в Україні підходів.

Abstract: The thesis is designed to identify the problem of reception of the national criminological doctrine of the architectural direction of criminology. Proposed and a substantiation of use international experience in this direction and about development of the approaches adapted for the Ukraine are expressed.

Злочинність відображає тіньові аспекти життя суспільства та вийшла на рівень глобальних проблем людства. Роль і значення міст у контексті глобалізаційних зрушень надзвичайно важливі. Інтерес до профілактики злочинності у містах викликаний тим, що зростає кількість насильницьких вуличних злочинів у європейських державах у зв'язку з притоком мігрантів, а в Україні — у зв'язку зі складною криминогенною обстановкою, викликану проведенням АТО на Донбасі та негативними наслідками, що випливають з такого стану. Окрім того, місто є реципієнтом глобальних змін з усіма загрозами та перевагами. Враховуючи суспільну значимість міста як поширеного середовища проживання і потенційну проблемність такої інтенсивної урбанізації (до 2050 р. близько 80 % світового міського населення проживатиме в регіонах, що розвиваються, особливо в містах Африки та Азії), актуальність досліджень у цій сфері не викликає сумнівів[1, с.14].

Відзначимо, що проблема кримінальної безпеки житлового середовища та зниження рівня вуличної злочинності досліджується у працях таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як В. І. Шакун, С. М. Іншаков, М. С. Іванова, Н. М. Рачков, О. Ньюман, Дж. Вільсон. Проте рівень розробки проблеми забезпечення безпеки житлового середовища не можна назвати достатнім.

Криминологи намагаються знайти відповідь на питання про ступінь залежності між рівнем життя населення, його соціальним складом в конкретному міському кварталі і масштабом страху перед злочинністю. Важливо також з'ясувати, який вплив на дану залежність здійснює присутність поліції в цьому міському кварталі, а також безпосередня організація і оформлення простору в цій частині міста. Попередження злочинності традиційно адресується поліції та іншим органам правопорядку. Багато хто вважає, що найдієвішим засобом захисту є присутність представника закону на кожному квадратному метрі простору. Ще в 70-і роки ХХ століття американські дослідники поставили це під сумнів, показавши, що збільшення щільності патрулювання на території не впливає на злочинність. Незважаючи на дослідження, на теренах нашої держави прагнення до безпечного життя, як і раніше, підштовхує до популярності проживання на замкнутій території, з охороною та відеоспостереженням, що, по-перше, передбачає чималі постійні витрати на експлуатацію (наприклад, лондонська система відеоспостереження вартістю 500 млн. фунтів, яка контролює в буквальному сенсі кожен квадратний метр вулиць, сприяла підвищенню розкриття злочинів лише на 3% [2]), а по-друге, зовсім не гарантує безпеки.

Як зазначає Н. В. Сметаніна, виявлення і врахування територіальної різниці злочинності – ключ до ефективних заходів запобігання злочинам. У цьому випадку стають більш помітними і конкретні чинники злочинів, що має не лише пізнавальне значення, а й є основою для організації ефективного профілактичної діяльності [3, с.136].

Тим часом у передовій світовій практиці застосовуються успішні стратегії. Рекомендації та пропозиції представників так званої середовищної криминології (Crime Prevention through Environmental Design - CPTED), що стосуються розробки та впровадження житлових проєктів, які відповідають вимогам безпеки (з точки зору недопущення вчинення злочинів) підтримуються на офіційному рівні в Австралії, Нідерландах, Великобританії (програма Secured by Design), Німеччині. В Україні подібні нововведення приживаються вельми не просто. Були створені міжнародна та європейська асоціації, які об'єднують вчених і практиків, у тому числі проєктувальників, які займаються вирішенням проблем безпеки в середовищі.

З 1994 по 2004 рік програма CPTED, керована урядом США, показала статистичне скорочення злочинів - від 17% до 76%, в залежності від обсягу застосовуваних CPTED заходів [4]. Цей термін вперше було використано в 1971 році Р. Джеффі, він стверджував, що зміна

просторової організації території дозволить знизити рівень злочинності. В основу даної концепції закладено принципи психології біхевіоризму, відповідно до яких поведінка індивіда залежить в першу чергу від характеру наслідків. Р. Джеффрі інтерпретує цю теорію наступним чином: рішення про вчинення злочину залежить від чотирьох чинників - потенційної вигоди від злочину, складності його здійснення, ймовірності бути затриманим і особистісних якостей самого злочинця. Таким чином, завдання при організації просторового середовища полягає в тому, щоб зменшити «позитивне підкріплення» і збільшити ймовірність негативних для правопорушників наслідків.

Паралельно з Р. Джеффрі свою концепцію декриміналізації житлового середовища планувальними і архітектурними методами в 1972 р. висуває американський архітектор Оскар Ньюман. В основі його теорії зручного для захисту простору (Defensible space) лежить принцип територіальності — здатності території формувати у її користувачів почуття власності, причетності [4, с. 90]. Необхідними умовами для формування почуття територіальності О. Ньюман вважав невелику чисельність користувачів, «закріплених» за певною територією, розумілу ієрархію міських просторів по принципу «суспільне - приватне» і наявність фізичних або візуальних кордонів, які фіксують цю ієрархію.

Послідовниками теорії О. Ньюмана було проведено ряд віктимологічних досліджень, згідно з якими в різних країнах світу в середньому 45% потерпілих стають жертвами злочинів біля будинку, 37% - далеко від дому, але в закритих, недоступних візуальному спостереженню місцях. Місцева громада - колектив сусідів, які готові надавати підтримку один одному, чіско думкою люди могли б дорожити і взаємни з якими (схвалення - осуд) могли б виявитися ефективним механізмом соціального контролю - практично нежиттєздатна в кам'яних джунглях. У замкнених житлових зонах люди звикають один до одного, і поява там чужинця не проходить непоміченою. Злочинці намагаються уникати таких житлових комплексів [4, с. 265].

В той час як у висотних житлових будинках реєструється в сім разів більше злочинів, ніж в малоповерхових будинках. Г. Шнайдер зазначав, що чим вище поверховість будинку, тим більша ймовірність злочинів. Будинки вище семи поверхів в чотири рази частіше піддаються розбійним нападам і пограбуванням, ніж дома з шістьма і менше поверхами. 32% всіх розбійних нападів в будинках відбуваються в ліфтах [5, с. 219].

На думку Б. М. Головкина, саме вулиці, прилеглі до кварталів житлових багатоквартирних будинків і новобудов, а також двори цих будинків і утворені між ними провулки і тупики є одним з основних джерел концентрації грабежів та розбоїв. [6, с.96]. Так, за результатами досліджень Київського інституту проблем управління імені Горшеніна, 75 % громадян визнають існування в їхньому населеному пункті місць, де небезпека стати жертвою кримінального насильства найбільш висока [7].

Просторові чинники навколишнього середовища мають вагоме значення, саме вони можуть стати фактором, що буде стимулювати законслухняну поведінку та безпеку життя. На сьогодні взаємодія між архітекторами та кримінологами недостатньо розвинена, що залишає значні прогалини в забезпеченні безпеки в цілому. Дослідження та адаптація сучасних зарубіжних теорій архітектурної кримінології може стати важливим кроком до підвищення безпеки і комфорту українських міст.

Список використаних джерел:

1. Метелева Е.Р. Развитие городов в условиях глобализации / Е.Р. Метелева. Ново-сибирск: Изд-во «СИБПРИНТ», 2010. – 160 с.
2. CCTV boom 'failing to cut crime', BBC, May 2008. [Electronic resource]. – Mode of access: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk/7384843.stm>
3. Сметаніна Н. В. Наукові підходи до теорії злочинності у сучасній українській кримінології : монографія / Н. В. Сметаніна ; за заг. ред. В. В. Голіни. – Харків : Право, 2016. – 192 с.
4. Newman O. Creating defensible space / O. Newman. – Washington, D.C.: U.S. Department of Housing and Urban Development, Office of Policy Development and Research, 1996. [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.huduser.gov/publications/pdf/def.pdf>
5. Шнайдер Г. И. Криминология : Пер. с нем. Под общ. ред. и с предисл. М. С. Иванова— М.: Издательская группа «Прогресс» — «Универс», 1994.— 504 с.
6. Головін Б.М. Злочинність на вулицях та в інших громадських місцях / Б.М. Головін // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. – Харків. : Право, 2013. – Вип. 26. – С. 87-98.

7. Результати опитування « Безпека в Україні», який було проведено в листопаді 2011 р. Інститутом Горшеніна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gorshenin.ua/publication/bezopasnost-v-ukraine-2/>

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЗЛОЧИННІСТЬ

У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Матеріали XVI Всеукраїнської кримінологічної
конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених

(м. Харків, 12 грудня 2017 р.)

За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина*

Харків
«Право»
2017

УДК 343.9.01:005.44
ББК 67.61я431
3-68

Редакційна колегія:
проф. А. П. Гетьман;
проф. Б. М. Головкін;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова,
канд. юрид. наук, ас. О. В. Таволжанський,
канд. юрид. наук, ас. Н. В. Сметаніна,
канд. юрид. наук, ас. К. Д. Кулик,
канд. юрид. наук, ас. О. О. Шуміло,
ст. лаб. К. С. Остапко

3-68 **Злочинність** у глобалізованому світі : матеріали XVI Всеукр.
кримінол. конф. для студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Хар-
ків, 12 груд. 2017 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана і Б. М. Головкіна. –
Харків : Право, 2017. – 420 с.

ISBN 978-966-937-307-6

ISBN 978-966-937-307-6

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2017
© Оформлення. Видавництво «Право», 2017